

Kulturdepartementet

26. mars 2021

Innspill til gjennomføring av Digitalmarkedsdirektivet og Nett- og videresendingsdirektivet i norsk rett

1. Innledning

Norsk Journalistlag (NJ) er organisasjonen for redaksjonelle medarbeidere, herunder ledere og frilansere som har journalistikk som yrke. Medlemmer i NJ arbeider på grunnlag av retten til fri informasjon og hensynet til faglig integritet i samsvar med presseetikken. Journalistlaget skal ivareta medlemmenes journalistfaglige interesser og blant annet styrke opphavsrettens stilling.

NJ ønsker å fokusere på Digitalmarkedsdirektivet. Vi merker oss at departementet understreker at det er opp til hver enkelt aktør å avgjøre hvilke spørsmål høringsinstansene ønsker å gi innspill til. Av de 77 spørsmålene som departementet har stilt i høringsnotatet, besvarer vi derfor kun de temaene som på dette tidspunktet anses mest sentrale for våre medlemmer. Vi vil komme tilbake med mer utfyllende besvarelse i neste omgang av høringsprosessen.

NJ er medlem i både Kopinor og Norwaco. Forvaltningen av rettighetene som disse gjør, fungerer bra. Det er derfor viktig at de velfungerende fordelingssystemene, og de ordningene som er etablert gjennom Kopinor og Norwaco, bevares i størst mulig grad. Vi ber om at departementet tar hensyn til dette i det videre arbeidet med Digitalmarkedsdirektivet og Nett- og videresendingsdirektivet.

2. Utvalgte spørsmål i tilknytning til Digitalmarkedsdirektivet

a) Bruk av verk og andre beskyttede arbeider i grensekryssende opplæringsvirksomhet og åndsverklovens øvrige undervisningsbestemmelser (artikkel 5)

Spørsmål 6 til 11

Kopinor har sendt sine innspill til Kulturdepartementet om Digitalmarkedsdirektivet. NJ er i hovedsak enig i deres vurderinger av spørsmålene 6 til 11.

b) Avtalelisens (artikkel 12)

Spørsmål 25.

NJ mener det er viktig at dagens velfungerende system med avtalelisens bevares og videreføres, og at det derfor ikke i utgangspunktet er behov for endringer i dagens regler om avtalelisens.

c) Vern av pressepublikasjoner (artikkel 15)

Spørsmål 32

NJ har svært stor dekningsgrad på medlemskap. De aller fleste av medlemmene som til daglig utfører redaksjonelt arbeid, er omfattet av en av våre tariffavtaler. Dette gjelder enten arbeidet utføres i avis, digitale medier, etermedier eller ukepresse. Et bærende prinsipp er at det vederlag som skal betales for videreutnyttelse, skal speile «stoffets reelle markedsverdi».

I Kopinor-systemet er det laget fordelingsavtaler, som for avis, fag- og ukepresse innebærer at utgivers andel er avtalt til 30 prosent, og 70 prosent til opphaverne. Tilsvarende er det for digitale presseklipp, som forstås av Klareringstjenesten, avtalt at andelen til opphaverne skal være 50 prosent. I våre tariffavtaler med Mediebedriftenes Landsforening (MBL) er det avtalt at ved stykksalg, skal medarbeideren «normalt ha 50 prosent av honoraret».

På denne bakgrunn bør en passende andel settes til minst 50 prosent til opphaverne. I våre avtaler er fordelingsnøkkelene i hovedsak fastsatt gjennom forhandlinger.

Spørsmål 33

Enten kan opphavers rett til vederlag forvaltes av utgiver, eventuelt av Kopinor som har lang erfaring på feltet.

Spørsmål 34

NJ antar at et slikt vern først og fremst vil gi bedre kontroll og oversikt over bruk av opphavsrettslig beskyttet stoff på tvers av landegrensene.

d) Bruk av beskyttet innhold i nettbaserte innholdsdelingstjenester (artikkel 17)

Spørsmål 36

NJ mener tiden er overmoden for at de nettbaserte innholdstjenestene, som blant annet Google og Facebook, pålegges en større rettslig forpliktelse enn i dag for å klarere lagring og distribusjon av beskyttet innhold. Begrunnelsen for dette er at opphaver må sikres betaling for bruk av opphavsrettsbeskyttet innhold.

e) Innsynskrav (artikkel 19)

Spørsmål 49

For di opphaver har behov for oversikt over faktisk bruk av verket for å kunne vurdere verdien av sine økonomiske og ideelle rettigheter, mener NJ det vil være svært hensiktsmessig at erververe av rettighetene pålegges en forpliktelse til regelmessig å gi oppdaterte, relevante og uttømmende opplysninger om bruken av verket.

Dagens teknologi tilsier at dette ikke vil være noen byrdefull oppgave for erverver, mens fordelene for opphaver med en slik oversikt vil være stor. Innenfor journalistikken vil det sentrale spørsmålet for våre medlemmer være om erververen forvalter sine rettigheter i tråd med våre aktuelle tariffavtaler, rammeavtale om kjøp og salg av frilansstoff, stoffutvekslingsavtaler og enkeltstående avtaler om overdragelse av opphavsrett. Dersom stoff benyttes eller gjenbrukes utenfor erververens redaksjonelle produkter, for eksempel ved salg til tredjeparter, må opphaver holdes løpende underrettet om dette. Innføring av en informasjonsplikt vil etter NJs mening innebære at opphaver enklere vil kunne reise krav om opphavsrettskrenkelser.

Spørsmål 51

I tilfeller der opphaver har overdratt sine rettigheter, kan det neppe være situasjoner der erververens informasjonsplikt kan innskrenkes av forretningshemmeligheter. Det opphavsrettsbeskyttede stoffet inneholder ikke opplysninger av forretningsmessig karakter, og faktisk bruk av journalisters tekst og bilder vil være allment kjent og således aldri taushetsbelagt.

Spørsmål 59

Skal en bestemmelse om innsyns krav ha noen realitet, må det etter NJs mening ligge sanksjonsmuligheter bak ordningen. Ved urettmessig bruk av verket, vil mangel på informasjon også kunne være av relevant betydning i uaktsomhetsvurderingen ved spørsmål om erstatning.

f) Ordning for avtalejustering (artikkel 20)

Spørsmål 60

NJ var blant aktørene som ønsket at «etterfølgende forhold» uttrykkelig ble nevnt som moment da ny bestemmelse om rett til rimelig vederlag ved overdragelse av opphavsrett var ute på høring i 2016. Vi ser det derfor som svært positivt at en ordning for avtalejustering i åndsverkloven § 69 endelig vil kunne etableres.

Journalistlaget har forståelse for at forholdene på avtaletidspunktet bør danne utgangspunkt for vurderingen, men mener det bør være irrelevant om partene i avtalen hadde forutsett eller kunne ha forutsett verkets reelle verdi. Prinsippet må etter vårt syn både fange opp de tilfeller der det avtalte vederlaget allerede på avtaletidspunktet var urimelig, men også de tilfellene der utviklingen i avtaleforløpet har medført at vederlaget ikke lenger kan anses for rimelig.

En «post-vurdering» vil for det første omfatte situasjoner der vederlaget må anses for urimelig, fordi verket viste seg å ha større verdi enn det som lå til grunn for opphavsmannens vederlag («bestseller-situasjon»). For eksempel som følge av at nye bruksmåter kan øke verdien av rettighetene. For det andre i situasjoner der vederlagsnivået generelt har utviklet seg på en slik måte at det avtalte vederlaget ikke lenger kan anses som rimelig. Dette kan for eksempel skyldes at en reforhandlet tariffavtale har medført en forøkelse av vederlaget, jf. fortalens punkt 78.

Likeledes mener NJ at bestemmelsen ikke kan begrenses til den første overlatelsen av rettighetene. Bestemmelsen må også kunne anvendes for direktekrav mot tredjeperson som har fått videreoverdratt utnyttelsesrettigheter til seg selv, sml. tysk opphavsrettslov artikkel 32 a) annet ledd. Også for senere ledd i verdikjeden vil bestemmelsen ha relevans, for eksempel dersom en kommersiell verdi blir vesentlig høyere enn forutsatt ved avtaleinngåelsen.

Spørsmål 61

NJ ønsker at det innføres en særskilt lempingsbestemmelse i åndsverkloven om tilsidesettelse av urimelige avtaler, og at dette gjennomføres gjennom en henvisningsbestemmelse til den generelle lempningsbestemmelsen i avtaleloven § 36. Dette vil etter vår mening i langt bedre grad enn i dag tydeliggjøre ugyldighetsregelens betydning på det opphavsrettslige området, og være en god påminnelse for partene som forhandler. Bestemmelsen bør tolkes i lys av formålsbestemmelsen i åndsverkloven.

Spørsmål 63

I tråd med fortalens punkt 78 og av hensyn til rettslig interesse må også opphaverens representanter, for eksempel Norsk Journalistlag, Kopinor og Norwaco, kunne kreve avtalejustering.

g) Tvisteløsning (artikkel 21)

Spørsmål 64

Det er etter NJs mening et sterkt behov for en alternativ tvisteløsningsordning for behandling av tvister etter artiklene 19 og 20. Vi foreslo innføringen av en slik tvisteløsningsmekanisme i 2013, og gjentok forslaget under høringen av ny åndsverklov. Hovedbegrunnelsen er at vi mener slike spørsmål ikke helt og holdent kan overlates til en ressurskrevende rettsbehandling for domstolen.

Meklingsinstansen bør etter vår mening gi partene et begrunnet forslag til løsning, og dette må kunne anses bindende dersom ingen av partene har inngitt skriftlig innsigelse innen tre måneder etter at forslaget er mottatt. I tysk opphavsrettslovgivning er for eksempel dette gjennomført gjennom en form for voldgift, jf. artikkel 36 a. Vår søsterorganisasjon Deutche Journalistinnen- und Journalisten-Union (DJU) kan vise til svært positive resultater for sine frilansmedlemmer etter at liknende tysk lovregulering ble innført i 2002.

Spørsmål 65

NJ mener en alternativ tvisteløsning må bli obligatorisk i lys av fortalens punkt 79.

h) Oppsigelse av avtale ved manglende bruk (artikkel 22)

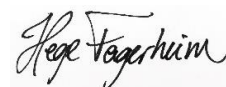
Spørsmål 73

NJ mener forslaget fra 2016 om innføringen av en oppsigelsesregel for ikke-utnyttede rettigheter på erververs hånd, kan være et egnet utgangspunkt for gjennomføringen av artikkel 22. Særlig aktuelt vil vi tro dette er for fotografier, som i prinsippet vil kunne brukes i mange forskjellige sammenhenger i et «evighetsperspektiv».

Med vennlig hilsen
for Norsk Journalistlag

leder

nestleder